

KRAAVITAJA

NOORSOO AJAKIRI

Nr. 1

OKTOOBER

1927.

ÜENÜ SADRAMETSA OSAKONNA VÄLJAANNE

SISU:

1. Eessõna.
2. Karl Laane: Muistseil kalmetel. Luuletus.
3. Aug. Meikop: Mis meid tiivustab? Artikkel.
4. Joh. Eomois: Ärgu raagegu me ind! Artikkel.
5. S. Astrov: Elu muinasjutt. Miniatüür.
6. Karl Laane: Vaeste elu. Novelli katke.
7. Kriipse ÜENÜ Sadrametsa osakonna sünnist ja senisest tööst.
8. Noorte tööst teistes Võru-Valgamaa ÜENÜ osakondades.

485

KRAAVITAJA

NOORSOO AJAKIRI

Riigisaadus
10. 11. 1927

Nr. 1

OKTOOBER

1927. *Sf*

VÄLJAANDJA: ÜENÜ Sadrametsa osakond.

ILMUB 3—4 KORDA AASTAS.

VASTUTAV TOIMETAJA: Joh. Eemois.

TOIMETUS: Salme Tealane, Karl Laane, Joh. Eemois.

Eessõna

Teame ju kõik, kuidas tehakse uudismaad; teame, kuidas inimesed asuvad keset ürgsemaid maid ja metsi, et samblatkandvat soomaad muuta viljakaks põlluks.

Varahommikust hilisõhtuni põletatakse alet, koristatakse kõlb-

Pikkjärv Urvastes

matut rämsu ja kistakse üles maakamar, et see kannaks vilja. Kuid päämiselt tuleb eemaldada — liigvesi, külm, et ei upuks sellesse viljataim, ega tooks hallaõid, mis näpistaks külvi, — külvaaja lootuse...

Nii töö on meilgi — noored, kes otsustand pühenduda töhe kollektiivtöö tihtigi söötind põldudele!..

Ei ole küllalt sellest, et seltskonnatööd — ehitavat aatetööd

tehtaks üksnes üksikuis, rikkamais ja külluslikumais kohis, kus kergesti kosuvad ja kasvavad eluvõimalused, vaid kõikjal peaks valmima selleks pind, kõikjal peaks vilja kandma — aatepõld!..

Justkui muinasjutt helab noorte hingis midagi, mis kohustab, mis tiivustab millegiks õilsamaks; midagi nagu sositaks kõrva: vaata, kuid unsetab veel kõikjal, vaata, kuid kiratsevad kultuurviljad hallaõis, näe — vajadus on helgemaisse päevadesse!..

Ent meie — noored ei tohi siin jääda tuimadeks ja tummadeks, peaksime selles leidma kohustuse, tiivustuse oma tööle, sest öeldakse ju: noorte päralt on tulevik! Ning meil — noortel — olgu selleks ka küllalt jõudu ja tahet, et vähemalt püüda vabastada tulevikku hallatoovast põhjaveest, luua pinda paremale ning suuremale.

Meie endi hingiski on palju söötind maid, palju soid. Ent, kas tahame seda meeeldi?.. Ei!.. Meie ei salli seda, vajame paremat!

Küllap raske on töö ja kauged on sihid; küllap tuleb kohelda teel mitmeidki pettumusi, kuid see kõik ärgu kohutagu meid, see kõik ärgu tumestagu veel meie lootusi, meie indu!..

Hoogsalt tuleb algada ühine töö, keegi ärgu jäägu sellest eemale; paljus kohis tuleb teha esimesi samme, tuleb künda esimesi vagusid. Piki ja põiki tuleb tõmmata kraavisid, lasta jooksva põhjaveed, kuni lahtub udu ja tõuseb päikene ning võiksime uues valguses töötada edasi: ehitada, künda ja külvida!..

Ent teadkem: ühisel tahtel suudame kõik, siis kui ei jääda vahtima üksteise näkku ja näppudele, vaid tehakse innukalt kõik, mida vajab eesmärk, salates tihtigi enda huvisid.

Rohkem tuleb anda hoogu sellele tööle, rohkem tuleb saavutada vaimustust ja siduda tõhe kõik; kes selleks ei keela oma jõudu, ja neid veendumusele viia eesmärgi õilsuses, kes jäävad meeeldi tööst eemale!

Seltskonnatöö on — rahvatöö, ent „Kraavitaja“ tahab ka seda jõudumööda süvendada, sellele rohkem hoogu anda, et jõutaks lähemale võetud suunas — kõrgele eesmärgile, lähemale lahedamale vaimuilmale ja valgusele!.. See on meie programm, see on meie hüüdlaus!..

Kuid meie palavaim soov on ka: ärgu jäägu see paljaks sõnakõlinaks ja lauseks, vaid saagu ta tõsiseks töösihiks, tõsiseks põhimõtteks!..

Noored! Ulatagem käed üksteisele, tehkem tugevaks liit ja — ühisel jõul, õhinal vastu valgusele! Ühisel jõul tõhe! Küllap siis peagi kaob külm põhjavesi, küllap kaovad hallaööd; lööb lakkama meie põld ja tõuseb päikeses kõrgele meie hoone ja täituvad vaimusalved, kust võiksime ammutada oma hinge toda väärtuslikku kulda ja jagada teistelegi.

Selles lootuses astub „Kraavitaja“ rahva ette. Ta püüab saada noortele nende soovide ja igatsuste kajastajaks ja selgitada ettevõtetud sihte.

Karl Laane,

„Kraavitaja“ toimetaja.

MUISTSEIL KALMETEL

*Kesk söötind välja te seisate —
kolm kalmet, nii ürgselt, nii tasa!
... Ent kivide vahel on pehastund luud...*

*Te muistseid jutte kui vestate —
säält aegadest — kaugeist, nii sala...
... Ent üksi siin seisan ja mõtisklen nüüd:*

*Aeg möödunud. Udus kui viirastus
on hääbunud muinasloojad.
... Ent põldudel künnab nüüd elanik uus;*

*on valgus ja edu ta unistus,
ja eesmärgiks — õilsamad rajad...
... Eks peitu see juba siin pehastund luus?..*

*Sest siiski võitlus ju leegitses,
kui elas siin isade isa;
eks undsetand halla ju muistseski soos,*

*kui metsloom karja siin varitses!..
Ei kustuda võitlus või visa!..
... Nüüd edasi rühmakem kiirendet hoos!*

23. IX 27.

Karl Laane.

MIS MEID TIIVUSTAB?

„Kraavitajale“ kirjutanud ÜENÜ keskjuhatuse esimees **Aug. Meikop.**

Noorus on aadete aeg, sündmuste kena kevad, unistuste uus igatsus, harrastuste helkiv homme. Maldamatu on noorte teohimu, väsimatu noorte enesearendamispuite, leidlik noorte algatusvõime, hoogne noorte koondustung.

Mis meid tiivustab? Kuhu suundub see energia, kuhu koondub see teohimu, kuhu tungib see unistav igatsus?

Kant reformipüüdest, elustet protestivamust leiab ta elusihhi üle tänapäeva defektse kultuurilmestuse parema tuleviku tahtes. Noorus on kevad, mis on määrat harima kultuuri uudismaad. Sõjarusudel on vanempõlv saand pessimismitõve, suuril ilmapoliitilisel lainetusil — poliitilise merehaiguse. Väsimus on valdand tule-tõrjujaid. Vanempõlve kaitstes vanu harjumusi, kombeid, eelarvamisi, programmilist haridustööd, on noorpõlv see, kes pioneerina peab harima hingeelulist uudismaad.

Ajavaim on tehniline, terasküllane. Loomulikult on üksik inimene masina ülivõimu alla kaduda ähvardav indiviid, nõrk kultuurivõitlusele ajavaimuga. Masinlik spetsialiseerumine, börssilõhnaline egoism, poliitiline differentseerumine ja levinev äripatsill näitavad ajavaimu nõrkusi, nihutavad üldhuvide kõrvale ka isiku ja kihihuve. Maad näib valland pääliskaudse ebakultuuri, sensatsioonide ja tsivilisatsioonide uimastus ning laiatav amerikaniseerumisvaim. Sunnitakse meid lõpmatuile kontsessioonidele nende ajavaimu nõrkuste aadressil.

Selle ajavaimule tõstab võitluslipu noorsooliikumise ümber koondund organiseerit noorpõlv, mis on igas maas saand suureks kultuurseks jõuks. Individualistlik ajajärk on lõppemas, kollektivistlik algamas. Kollektivism on saand noorile ülesandeks. Lõpusiht pole mitte detailsuseni spetsialiseerund inimtüüp, vaid kultuuriliselt ühtlane ja tugev rahvusühiskund. Vaatame isegi kaugemale. Mitte ainult rahvusühiskund, vaid kultuurühiskund, mis peab saama ülesandeks kõigile rahvastele, kogu ilmale. Rahvaste — ka meie — ülim ülesanne on teenida kogu ilma inimkunda. Selles suunas ja selle probleemi lahenduseks teotseb praegune noorsooliikumine, kõikide rahvaste organiseerund noorpõlv. Selles suunas liigume ja töötame vastu väiksusele ja vihale ning suurusmaaniale. Vaatame enam ühist tööd kui töötajaid, enam ehitust, kui ehitajaid. Tiivustab meid kollektiivne ühistahe, millega vangitsemise tehnilise ajavaimu ning leiame uuesti inimese. Vallutame masina, vabastades inimhinge.

Ajavaimu aadressil on vanempõlv teind noorsoole mõnesuguseidki etteheiteid, süüdistades teda languses, ebakõlbluses ja paljusmuus. See süüdistamine on siiski mõttetu. Tundub ju seda langust, ebakindlust ja „memento mori“ meeoleolu veel palju enam meie vanempõlves ja kogu meie avalik-seltskondlikus elus, mis hoolimata meie kaheksast iseseisvusaastast on veel kõllalt kahvatu ja ilmetu. Suurel määral oleneb see meie kultuurilisest noorusest ja traditsioonide puudusest. Aeglasemalt kui poliitilised revolutsioonid, sünnivad kultuurilised ümberhinnangud. Sellest see ilmetus ja tahe pääliskaudsete ja nähtavate atribuutide: sabakuue, tsilindri, ausammaste, poksi ja charlestoni abil päästa Euroopasse, või pastalde ja kange turaanitsemisega otsida abi mujalt. Sellest see kirevus, kus ülikool ja hiromant, teater ja kabaree seisavad kõrvu ning moehaigus, raadiopalavik ja kõmu arendavad kultuuri.

Suurel määral on see tingit praegusest üldisest langusmeeleolust ja ajajärgu kaosest. Mõnedki vanad tõesed varisevad, uued on sündimata. Ajajärgu pinevus sarnaneb lahendamatu dissonantsile ning kõlab ta eriti valus neile, kes otsivad väljapääsu kaosest. Kuid kaoski on ju uue kosmose algus ning just eriti noored on need, kes otsivad väljapääsu uut traditsiooni, uut tõde, uut omapärast kultuuri. Ja just selles uue ja parema otsimises ning leidmises seisabki üks organiseerund noorsoo tähtsamaid tänapäeva ülesandeid. Noorsooühingud on need kasvatuslikud kohad, kus

küpseb meie tuleviku kollektiivne inimene — inimene, kes kuulub kogu rahvale, tunneb ühist häda, eeldab ühist jõudu, loodab ühist lahendust — inimene, kes oskab kollektiivselt mõelda, tõdesid otsida — inimene, kel ei puudu iseloom ja ilmavaade. Noorsooliikumise ideelises omaealiste õhkkunnas toimuvad vaimlised pingutused, sünnib elureform — toimub tõsisem enesekasvatus. Siin areneb sotsiaalne arusaamine ja sotsiaaluhi.

**Dr. Fr. R. Kreutzwaldi ausammas
Võru puiestikus**

Selles kollektiivse ühistahte vaimus seab noorpõlv omale ka töösihid. Püüame mitte koore, vaid tuuma järele. Mitte maski taga, vaid avalikult töötame. Mitte arv, vaid laad, mitte palju, vaid paremat. Vähe on meile pidudest, aastakoosolekuist, liikmekaardist, kodukorrast, vähe moest ja maneeridest, vähe nähtavast ja välisest, kuid enam selle kollektiivinimtüübi isiklikust siseväärtusest. Koondame mitte õpilasi ja õpetajaid, töölisi ja ametnikke, mees- ja naisnoori, vaid inimesi. Vaatame mitte niivõrt iga noore riidevärvi või näofassaadi, kuivõrt tema ühiskond-

likku üleolekut, aitavat altruismi, tema kollektiivset kangelastööd, ennast eitavat eneseohverdust. Ihkame elu tervikut.

Selles sügavuses teetsedes sünnib meie kollektiivtahe, meie laulukoorid, näite- ja rahvatantsutrupid, meie spordi- ja kõnerühmad, esperanto- ja maleringid ning muude tegevusharude ühine looming. Selles suunas arendame end koduümbruse uurimisis, käsitöis, majanduses, tehnilisis küsimusis ja hõimuasjus. Ühendab meid üks kultuurpüüed, üks kultuurtahe — oleme üks pere.

Ning meie ettevõtted pole siis enam igavad ega labased peod, maskeraadid või tantsuõhtud kassameistri meelehääks, vaid meie ühine looming, ühine uue kultuuri, ühine seltskondliku mugavuse vajadus. Sellekohaselt elustame oma mängu- ja huviohtuid, kirjandus- ja kunstiettevõtteid, tähtpäevi, jõulu- ja jaaniõhtuid ning austusaktusi. Sellaselt elustame siis ka muid enda katsetusi ja algatusi. Arendame, kuivatame ja kraavitame uudismaad.

Selles suhtes on ka Sadrametsa osakonna ajakirja nimi sümbolne. Tervitame seda Kaiu noorte „Püüe“, Laekannu „Sihid ja vaated“ ja Tallinna osakonna „Uritule“ kõrvale tekkind Sadrametsa algatust keskjuhatuse poolt.

Väljendagu ta meie kollektiivtahet, mis vastavalt tehnilisele ajavaimule peaks olema terasküllane!

Kohustab ja tiivustab meid tulevik.

ÄRGU RAUGEGU ME IND!

Joh. Eemois,

ÜENÜ Sadrametsa osak. esimees.

Just kui uuestsündi tunneb noor, kui hakkab oma kõrgemaile sihtidele püüdma, kui hakkab seda janunema, mille taotlenud suured eelkäijad. Juba esimesest hetkest pääle, mil hing täis lootusi ja usku, näib kõik rõõmsana, ilusana, nagu viibiks kuski nõiduvast olukorras, juues kristallselgest peekrist elustavat jõudu. Aga kui tuleb esimesi kokkupõrkeid raskustega, kui kõik ei teostu korraga, nagu pea igal noorel juhtub, siis kaob tihtigi kõik ennenähtud elukenadus ja võluvus, ja tihtigi tuleb juua kibedast pettumusekarikast.

Algame oma töö tihtigi innukalt, andudes vaimustuses sellele, sest noortel on selleks ju enam energiat ja tegevusihha, et tormata jõuliselt oma võetud eesmärkide poole. Ja kui kohtleme teel raskusi ja teeme väärsamme, siis ärgu olgu see siiski veel kõigest loobumise põhjuseks. Ei ole sünnis sel puhul hakata kurtma ja kaebama ning vaadata selle järele, kuidas keegi teine teeb, et teised veel küllaldaselt ei pühendu tööle. Neilt ei maksa õppida. Vaevalt loota selle läbi pääsmist ja avaramaid sihte.

Igaüks täitku oma parem osa meie ühises töös. Jätkem saamatuses lesimine, püüdke kultuuriteele, et säält noppida paremaid õisi, mis ei oleks üksi iluks meile, vaid vaimustaksid teisi. Kõrge astmestik üles on käia meil kõigil.

Astume vahest küll veel halli, konarlikku teedki mööda, kuid peame siluma neid konarusi, et vähemalt need, kes tulevad meie järel, seda mööda kergemini võiksid rutata veelgi kõrgemale — aateilma.

Ent need jõuavad vaid sihile, kel püsivus ja tahe on hinges, milleta ei suudaks kõrvaldada rägastikke ja konarusi teelt.

Kuid, kas võivad teised pea longu lasta, oodates vaid kaasrühkijate taotlemistele? Ei! — Kõik peame ühiselt püüdma edasi!

Kuigi me vahest ei saavuta veel suurimat, ärgu olgu see hirmutavaks meile. Kas laseb väike, noor puukene oma oksad häbis longu suure ürgpuu ees sellepärast, et ta veel nii suur pole? Ei sugugi, temagi hoiab oma pää püsti ja ta oksad sirguvad päikese sihis... Nii meiegi — noored! Ärgu leidugu meie killas norutajaid, vaid valguse poole püüdke sirutada oma käsi, valguse järele hüüdke, sest juba meie kodumaa, meie tulevik nõuab seda tuhat korda! Selleks peame ohverdama oma noorustule. Ialgi ei tohi kustuda töördõm ja ind!..

Võimsalt ja vägevalt murrab laev lainetest läbi, võimsalt astuge meiegi — noored — elutormidesse, kindel olles, et meil on jõudu jõuda igatsetud randa...

Väsimatult edasi!

ELU MUINASJUTT

S. Astrov'i miniatüür.

- Kust tuled, rändaja?
- Murede maalt, pisarate ra'alt. Pimeduse maalt tulen...
- Kuhu läheb su tee? Kuhu viivad su rajad?
- Mu tee viib igavese kevade maale. Maale, kus igavesti valitseb päev...
- Vast ehk puhkad siin silmapilgu! Kas su tee on kauge ja vaearikas?
- Ei, pean minema, pean minema... Sää!l, sää!l puhkan ma...
- Kuid su tee on lõputu, kas tead seda? Kas tead, kui palju on sel teel hukkunud rändajaid, samasuguseid nagu sina? Kas tead, kui hädaohtlikud on põuased kõrbed? Kas tead, kui hädaohtlikud on rändamisel ääretumad teed...
- Tean kõik. Tean sedagi, et ma sinna ei jõua... ei jõua sinna, kuhu püüan, igatsen....

— Ning lähed siiski?

— Ning lähen siiski, ja lähen, kuni elan. Enne mind mindi ja hukkuti. Ma lähen ning jõuan kaugemale; pärast mind minnakse ja jõutakse veelgi kaugemale... Ent kunagi jõutakse pärale... pärale...

— Ning sina annad nende pärast, kes elavad kauges, teadmatu tulevikus, oma praeguse elu? Ja ei kahetse?

— Need, kes kunagi tulevikus elavad, kas need ei ole mina? Need, kes kunagi elanud ja need, kes saavad kunagi elama — minu läbi — on üks. Oleme kõik üks üksus. Ning milleks kahetseda, kui ma valgustan teed! Milleks kahetseda, kui olen lähedane kõigile ja kõigele. Hing hõiskab maa pääl!.. Lähen, lähen... lõpmatuseni...

VAESTE ELU

Katke novellist „Jõul.“

Karl Laane.

Küla karjatänavalt viib rada kõrvale kadastikku, läbib selle, vingerdab pika ussina mööda põllupeenart, niiduserva ja lõpeb viimaks eemal metsa ääres, kaugel põldude ja sookaelte taga, sääl, kuhu ei paista ühegi talu korsten. Siin niiduääres on raja kõrval veeauk ja siin muutub ka rada laiemaks ning tasasemaks, sest veeauguni on päevas ju rohkem tallata, kui kauget küllaviivat rada. Siit lookab edasi see lummetallatud jalgte, läbi lānguvajunud väravaavause, mööda küllakast sealaudast, kus viriseb üksik seapõrsas, ja lõpeb siis otse popsimaja ukse ees. Ent see rada on ka kõik, mis üldse siit hütist viib mujale ilma teiste inimeste juure ja säält siia, muidu on kõikjal paksud lumeväljad, et upu kas või neisse, kui tahad minna kõrvale rajalt. Ainult hüti taga lookleb lähedaloleva metsani lummetallatud jägederida, — siit kannab popsinaine vahest seljal haakubusid koju, et hankida suitsutarre soojust ja soendada kapsaleent lõunaks endale ja virisevaile lastele. Lähivad rööbiti veel mõned suksejäljed metsäärt, mäeveergu — siin vahest armastab popsipoeg suksetada; siis veel mõned arglikult lummetipitud jänesejäljed hüti taga, mis viivad üksiku uibu juure, millelt näritud tükike koort, — see on kõik, mis annab mõista, et siin liigutud ja askeldatud, muidu on kõikjal ümberingi ühetoonne valge lumevaip, sinakas ja talvepäikese kahvatu palge ees vahest sädalev kui tuhandeist tähist taevas selgel talveööl.

Vaikselt, salapäraselt seisab aga mets hüti taga müürina... Ei liigahtu kuuskede oksad ega kohise kask, vaid lūmeüsatäis kanda

on igal oksalgi, ja nii näivad nad võrratuina ja kogu mets kui nõialinn kustki muinasmaalt.

Ning kui lumme surutud, maetud on vana küllak popsimaja ise siin nõidusliku metsa ees, lumevälja valenduses. Ainult korstnast venib välja sinakat suitsu ning tõuseb sambana otse taevakummi kõrgeima tipu poole. Must ja suitsund on popsihüti uks ja prao vahelt lipsab vahest välja nagu vanamehe piibunosust suitsugasegund auru, tõuseb kaarteveere alla, härmatab paaarispuu otsi, pääsukesepesi neil ja samblaga läbikasvand katuselaaste. Läve ees on kivi — lame ja lahmakas — ja sellel paar-kolm kuuseoksa, et iga inimene, kes tahab sisse astuda, võiks jalalt lüüa lume ning jalanõud oksil korralikult puhtaks pühkida; läve kõrval on veel kepp, mille najal vahest võib näha eite kompsivat rajatsi, milletsit tulime hütini, kaugele küla poole — lõõps, lõõps, kaelas kotimärss, milles viib ja toob ketrust või jälle sukki ning kindaid, kuid kus on ka ruumi jäetud loodetavale ja saadavale leivakantsule või sea-lihajupile tasuna töö eest; kuid eks vanaeidel ole varuks veel mõni kotike — vahest on perenaine lahke ja eks siis saa ka midagi rohkem, kas mõni nael tangu või toop kapsaidki... Siis on veel ukse ees vast paar sületäit hagu, et hää oleks hommikul võtta ahjukütteks, ning veel muud koli.

Niisugune on popsimajakese uks ja lävi, milleni tulime vingerdivängerdi küla karjatänavalt tulevat rada, kuid nüüd astume sisse sellest mustast, suitsund uksest; kuid enne veel pühime jalad kuuseoksil ja kummardume siis sisse astudes, et mitte pääd vastu uksetala lüüa.

* * *

Madal ja väike on popsitare, peaaegu kui tikukarp, kuid küll mitte nii hele ja sile. Justkui püüaks puutuma oma mustade taladega savipõrandat, külma ja krobelist, on lagi vajund looka allapoole. Ja sääl talade vahel on üht-teist majatarvet, millele pole ruumi nurgasvedeleva muu prahi hulgas — nii soetispuu, kangaspirrud ja veel üht-teist.

Keset tuba on ahi ja selle ümber näibki õieti koondund terve popsimaja elu, nii vilets ja armetu kui ta ka on, eriti talvel, — suvel, siis pole tast ju suuremat kasu, vaid üksik kilk siristab siis vahest õiti vanaeidele ja tibatillukesile lapsepõngerjaile uinulaulu... Nüüd aga armastavad kõik siinelavad ahju ja vahestki nii hellalt väike poisike paneb põsekese ahju läikimahõõrutud külge vastu, et saada sooja; ja, oh seda rõõmu küll siis, kui ema nii helde on ja lubab ahju tagant kasukate alla maetud küll väheldasest kartulihunnikust kartuleid võtta ja neid ahjusuul küpsetada, — siis vaatavad kõik kümme lapsesilma, kuidas sisiseva hao põledes saanud sütel küpsevad kartulid, kuidas esmalt tuleb vesi läbi koore ja kuidas siis see lõhkeb, visates väikese paugukesega auru lõhkeva koore alt, ja pea õhinal rutatakse katsuma, kas juba kartulid pole küpsed... Siinsamas ahjulõukal sisiseb vahestki supipada ja kui

sääl mõnikord jupike lihagi kapsaleemes haub või isegi paksud kapsad tanguga tosisevad — kui kõhukesed eriti tühjad, siis kiinduvad jällegi silmad ahju mustale avausele ja väikesis päis heitleb ainuke mõte — millal küll lakkab ema veeretamast vokitatust ja tõmbab ahjust küpse söögi, mis siis saabub auravana lauale, kuhu võiks tõtata õhinal-rüsinal sööma. Siin ahju ees töötab meelsamini emagi — ketrab takku või kujub sukki-kindaid, vanad tuhmund prillid ninal, kinnitatud punase takulõngaga kõrva juurde.

Ja egas' polegi mujal olla — väike tuba; mis üle jääb, on täidetud jälle muu koluga: sääl vana kägisev voodi, kus nähakse vahestki ilusaid unenägusid, kus vahest jälle iriseb väike poiss, kui õhtusöögita peab tudule minema või muidu häda ja tüli teiste vellede-sõsaratega. Sääl voodis on möödud teinevõrd elu, peaaegu terve elu on sellega ühenduses: sääl sünnitand eit kõik oma lapsed, veetnud samas ka elukibedusse juhuslikult sattunud õnnehetkedki; sääl laias voodis suri vanameeski, viirelnud sandina elu ja surma vahel pika aja sääl, ning sääl kasvavad ka lapsed, nagu öeldud, vahest uneledes, ja sinna poeb eitki õhtu hilja, kui ahjulõukal pird kustub ja viimne suits selle söelt lakke vingerdab, poeb ohtes ja mõeldes hallile minevikule ning homsele päevale.

Ning ruumi — suure osa popsitarest võtab ka laualogu akna all, ühe jala all telliskivi, sest on lühem, teine aga logiseb lahtiselt all. Ent see laudki on tähtis, sest siin on jagatud peaaegu kõik hää ja halb, mis saadud kümnesõrme tööst, selle ääres on vahestki oldud ka õnnelik, et kõht täis, ja kurb, kui see jäänd tühjaks.

Muidu aga vedeleb siingi igasugu prahti, nii lõngakerad päämiselt ja mõnikord pooleliõmmeldud särk; siin seisab ka rasvaplekiline aabits, mille kord taluperenaine lastele saatnud, sest oma lastele ostnud uuema, kuna popsinaise lapsed peavad ju ka mõtlema koolimineku ja egas' see aeg kaugel polegi — varsti vanemal pojalt Eedul käes, ning see tahab tõsisemalt mõtlemist. Sellepärast siis ema tihtigi käsib poisil aabitsa voki juure tuua ja veerida säält rasvaseid tähti, ise aga aitab niivõrt kaasa, kui oskab. Ja siis loetakse raskelt, nurgeliselt tähti kokku... ja kui see vahest hästi ei toimu, on raske õppiia süda ning nutt tuleb kurku ja pistab teravnõelse kuuseksana... Siis ehk Eedu mõtleb kibedalt, et hää oleks, kui aabits kas või poolkogemata satuks ahju põlevate puude vahele ja põleks... Kuid armas on aga aabits, kui ema ise säält midagi kõvasti ette loeb, siis kuulavad väikesed ringis ümber, sõrmekesed suus...

Ning laual on veel lillepott, kuid lill selles ei taha talvel külmaknal sugugi kasvada ning koltund on ta lehekeseid ja vajund längu, olgugi et eit teda hoolikalt ravitseb.

Aken aga ise on väike, nelinurkne avaus, mis suletud klaaskildudega, jäätunutega üleni, kuna katkise ruudu asemele on topitud vanad vanamehe kraavikaevamise püksid, mis aga kõvasti külmmand aknaraami külge. Päeva kumab aknaklaasist midagi valguse-

taolist sisse, kuid välja siit ei näe muidu, kui silma hästi ligi paned väikesele augukesele aknajääs, et nina puudutab külma klaasi, läbi augukese, mille lapsed uudishimus välja vaadata, jäässe kraapinud, sest igaüks muidugi välja minna ei saa. — Pole ju midagi jalgagi panna väikesil mehikesil, tüdrukul; olgu siis vahest välja arvatud Eedu, kes ajuti isa suurte säärikutega sõuab õue ja tallab suksedega üle lumiväljade, kuni külm jälle tagasi peletab tarre või ema kutsub, siunab, et lõhub ära isa pärandatud viimsed saapad — ja mis siis veel jalga paned!..

Vokk siin ahju ees ja kerilauad ahju taga voodi kõrval nurgas, need on aga tänuväärsemad esemed tares, sest nende ja eide kümne sõrme varal saabub ju kõik, mis vahest sisiseb ja tosiseb ahjulõukal, aurbab laual ning rahuldustunde toob, täitnud mudilaspere ja rühmava eide korisemaharjunud, nurisevad kõhud. Ja iga päev, tihti varahommikust hilisõhtuni, vuriseb vokk tasa, ühetooniselt, ning vanake, murelik, ettepoole vajunu, ümiseb siis koraali tasa lastele, väikesile, — ja nii saabubki pekitükike, leivamuru...

Vahest aga, ehk küll harva, lakkab vurisemast vokitatas ning liikumatult sõrmede vahele jääb eidele lõng ja pää vajub teisele käele raskena, kui ahjus ammu kustund tuli ning pird üksnes heidab tuppka kahvatut valgust ja nõgist suitsu ja lapsed, vabad kõigest murest, ilusa unilinnu tiivul, kuigi voodihilpudes, liuglevad üle muinasmaa sädelevate orgude, mägede.

Siis jääb vanake mõtlema. Ta heietab mõttelõnga läinust ja olevast ning kurb on ta meel, sest tal on tunne, kui vaatab lõukale, et tõesti kustund on söed, nii säääl kui temagi elukoldel, hallil... Kuid ehk hõõgub veel miski, elab sädemeke — lootus millesegi, nii ahjus tuha all kui temagi hinges. Nii hetk, kuid siis vuriseb jälle edasi heideratas ja ühes vurinaga ringleb eidegi pääs midagi — vurr, vurr... — monotooniselt üksainus mõte leivast ja lastest, kes uinuvad.

Ent eidele kui tunneks ja elaks kaasa ahi — ka vana ja lõhkenud, sest temagi näib ju kõik selle kaasa eland olevat ning tasse kui oleks valatud kõik elukibedusedki, olgu siis kas või sümboolselt selle suitsuvinena, mida tihti ja lakkamatult imbub läbi pragude tuppka. Ent säääl ahju taga sirtsuvad ja siristavad kilgid üksteise võidu, kuna jõle prussak ronib uudishimuliselt ahju juure kivi vama pandud sukatsi, ajab ette katsesarvi ning silmitseb imetelles põlevat pirdu, ketrajat ja kaalub võimalust, kuidas otseimini pääseda laualolevasse supikaussi revideerimiskäigule.

Kriipse ÜENÜ Sadrametsa osakonna sünnist ja senisest tööst

Kui meie ümber hämardub ja undsetab, siis otsime ikka valgemaid teid, siis hüüame päikese järele ja vajame teda; kui teed, mida käime, on liialt rööplised ja porised, siis otsime võimalusi, kuidas neid siluda, teha käidavaiks.

Ja, eks ole nii meie seltskondlikus eluski, meie vaimuilmas? Siis, kui on lootusetum hämarus, püüame vabaneda sellest, püüame sinna, kus on rohkem avarust. Ent noorte hinges on ju selleks küllalt ruumi, et neis tekkida võib sellaseid soove ja igatsusi, sest noored pole veel puitund elutüdumusse ja nad püüavad ikka ilusamasse, heledamasse...

Samast hämarikust, samadest soovidest ja igatsusist sündis ÜENÜ Sadrametsa osakondki. (Ent ei või kahjuks veelgi rõõmutuda, nagu oleks juba haihtunud too hämarus, nagu oleks ta küllaltki sile! Töö on veel alles ees!..)

On osutunud nii, et säääl, kus võitlus olemasolu eest kõige suurem, on ka rohkem energiat ja rohkem püüdu parema järele. Ei pruugi siin sugugi võrdlema hakata troopikamaa külluslikes kohis elutsevaid rahvaid põhjamaa karedustes elavatega, vaid seda võib vahest näha vähemaski ulatuses — meie lähemais ringkondades.

...Ei või keegi öelda, et Sadrametsa asunikkuude eluvõitlus kerge oleks olnud, kuna nad asusid asutama oma elamuid soode ja kändude vahele, kuid vähem võiks öelda keegi, et naabruses asuvad põlised talumehed oleksid energilisemad oma ühiskondlikus korralduses, sõjakamad hämaruse ja teadmatuse vastu. Ent ümbürus, olukord ise õpetab, sunnib ägedamasse võitlusse sööstma...

Juba mõningaid aegu olid kohalikud noored kandnud oma päis mõtteid, kuidas saada mingi seltskondlik koondus, kuidas rakendada ümbruskonna noori ehitavasse seltskonnatöhe, et jõuda järele ajale, mis kuski juba purustab kaugused, saavutab pilvelõhkujaid, kuski saavutab vaimusügavusi — sinimägesid. Patt jääda siingi närbuma asjatult Põdrasoo uttu! Vaja peletada see, vaja vaadata läbi võserikkude kaugemalegi — vaja suruda järele ajale! — See oli põhimõte, see oli tiivustaja.

Meele tuleb mõningaid hetki osakonna eelsünnist ja sündimisest.

* * *

Oli kevad. Koolitöö lähenes juba lõpule. Oli juhus kohata Eesti Noorsoo Karskusliidu pääsekreteri hra Jul. Elango't ning nõu küsida eelnimetatud mõtteid — kuidas luua seltskondlikku elu säääl, kus seda veel pole ja kuidas rakendada ühistöhe suuremat hulka noori eemal igasugu koondusi.

Kogend seltskonnategelane rääkis pikalt noist raskusist, millised on veeretatud meie seltskonnaellu ja eriti selle loomisele, äratamisele meie maatühiskonnas. Seltskonnatöö on tihtigi endaohverdamine, kus tihtigi tuleb kohata pettumusi ja tänamatust. Peab koguma enne vilumust, kui võiks liita selleks suuremat hulka. Ei maksvat liig suure vaimustusega alata seltskonnatööd, ei maksvat kujutada saavutusi liig roosiliselt, sest siis on pettumus suurem ja võib kergesti peletada ettevõtetud suunast, eesmärgist. Enne peab valmistama soodsat pinda, kui algada tõsist, ehitavat tööd.

Seda kõike sai pärast tegelikult tunda, ja tänu hra Elango teadlikule seletusele, ei kujunenud see hiljem loobumuseks. Tema soovitusel ja tutvustamisel jäämegi peatuma ÜENÜ osakonna asutamise juure; Sadrametsa osakond sai kolmandaks sellaseks Võrumaal.

* * *

5. juuli 1925. Oli pühapäev, helge ja päikeseline. Päike tegi kaare juba üle lõuna. Laane-talu tagatuba oli korraldatud tüh-jaks, seinäärstel asenesid pingid, nagu võiks siia koguda vähemalt poolsada koosolijat. Siin oli ÜENÜ osakonna loomine käimas, ja selleks see korraldus.

Ei saanud pooltsada osavõtjat, vaid ilmunud oli kõigest 14 ümbruskonna noort, neist mõnedki naabervallast Krabist. Polnud tarviski seinäärseid pinke, vaid noortegrupp koondus akna alla laua ümber, et südikalt kaaluda ja arutada oma kavatsusi.

Olles tutvunud põhikirja- ja põhimõtetega otsustati — alus panna ÜENÜ Sadrametsa osakonnale, kuhu astus 13 koosolekul olnud noort (küllap õnnetu arv?) ja otsustati õhutada, et see arv suureneks.

Esimene osak. juhatus kujunes järgmine: Karl Laane (esimees), Elmar Harju (esimehe abi), Pauline Post (kirjatoimetaja), Aliide Moks (kirjatoim. abi) ja Jaan Liiv (laekahoidja).

Revideeriv toimikond: Elisabeth Laane, August Reinhold ja Jaan Laane.

Osakond algas oma töö päämiselt kolme tegevusharuga: kirjandus-teadus-kunstharu, muusikaharu ja näiteharu. Neist esimesed tegutsesid võrdlemisi edukalt, kuna viimane eestvõtte puudusel vähem teotses.

* * *

Edaspidi selgusid juba mõnedki raskused, mis eelpool nimetatud. Tuli rinnaga suruda edasi, meelitada, õhutada, et mitte ei kustuks tuli, mis pandud leekima siia metsakolka, et ta valgeneks, nagu rajad teispool metsi, — kusagil... Oli tegelasis paljugi vilumatust, paljugi loidust ja oskamatust, kuid sellest hoolimata mindi ikka edasi. Ega ole senini veel takistada suutnud noorte püüeid ja tegevust surmavalt halvata nendegi kihvtinooled, kes eemalseistes meeleldi noorte ettevõttele — surma ja hävitust ennustasid.

* * *

Ei olnud alguses õieti midagi, — kõik tuli luua ja teha ise. Sellest tingituna paljudki heitsid lihtsalt käega ja naersid aina kui teised püüdsid midagi teha ja luua. Puudus loomulikult vähemgi tegevusvõimalus aineliselt, nii et isegi kirjavahetus ja muud kulud tulid isiklikult kanda.

Peeti koosolekuid ja referaatõhtuid. Peeti harilikult kusagil rehalates või kitsavõitu tubades. Koosolekud protokoleeriti koolivihku ja kantselei asus lihtsalt korraldamatult kirjatöimetaja laekas.

Kogu suvi kestus tegevus — loomine, sest vajasad ju mitmedki küsimused ja põhimõtted otsustamist. Ega või ka kaevata, nagu oleks rahvast koosolekuil vähe olnud, kuid tihtigi oli nii, et kogus koosoleku ruumi määratu murd inimesi, kes tantsukihus siia valgund, sest lõpul oli ettenähtud lõbustusi. Ent see takistas aina nende tööd, kes asja pärast tulnud. Kuid edasi mindi siiski ja mõnigi astus seltsi liikmeks juure, nagu katseks, sest — „minen'd tea, vahest tuleb ka midagi välja!“

* * *

Järgmine aasta oli alanguaasta, sest paljud senised liikmed lahkusid elukoha muutmise või muil põhjusil ja ülejäänuis oli kustumas vaimustus, kuna oldi koheldud suurte raskustega. Kuid siiski saadi toime mõninga peo-, referaatõhtu- ja koosolekuga, nii et päriselt soiku ei jäänud tegevus siiski. Selgus aga asiolu, et tegevus koondus enam suveks, mil kodumail koolinoori, kes agarasti osa võtsid tegevusest, kuna talvel, osalt ruumide, osalt tege- laste puudusel seisak tuli. Nii on lood kahjuks nüüdki, kuni ei saavutata rahvamaja ja kõigi noorte pühendav töö ei ühine...

* * *

Käesoleva aasta kevadel otsustati aga, et see kauem nii kesta ei või ja alati uus korraldustöö, alati kohendama koomale noorte ridu, et jõuda tegelikult edasi. Kevadpühade ajal alati see töö. Kutsuti kaasa kõiki ümbruskonna noori nii Sadrametsast, Kõrgepalust kui Vana-Roosa Metstagast. Ent see tee ei osutunud sugugi ka viljatuks, kuna oli selleks nagu vaimustustki rohkem saanud. Liikmete arv kasvas märksa ja nüüd, kui suvi möödunud, võib tagasi vaadata ka tehtud tööle, mis saavutati pidevalt iga pühapäev ja nende vahelgi.

Korraldati õige mitmeid pidusid, kust saadi ainelist kindlust, et üle saada võlgadest ja muretseda mõnda hädatarvilist asja, omavahelised referaat- ja kõneõhtud on määratud edasiharimiseks. Peeti ka osak. aastapäev, mille puhul piduruum kaunisti ilustatud oli ja ülev meeoleolu saavutati. Ei ole soiku jäetud rahvamajagi mõte ja selleks püüab ÜENÜ Sadrametsa osak. kõiki noori ja ümbruskonna seltse kaasa tõmmata, et see kord saabuks ja hõlbustaks tööd, mis muidu kiratseb.

* * *

Kõik see aga ei põhjenda sugugi liig optimistlikku vaadet tulevikku, sest need on enam-jaolt siiski jäänud vaid kavatsusteks, suuremate tegudeni on aga vaja veelgi suuremat pingutust ja üldist arusaamist. Kuid see ongi seltsi suurim ülesanne — jõuda tolleni, jõuda sinna, kus kõik kõhklematult käed külge lööksid, et ummikust välja söösti. Ent, kui seni ette tulnud ka mõningaid vastolusid ja väiklusi, siis peaks eriti need — kaduma!

Algus on tehtud. Ärgem jäägem vaid alguse juure! Esimesele vagudele tuleb juure ajada veel palju teisi; kõik need tulevad peeneks harida, et siin kasvatada hääd vilja!.. Ent see töö vajab kõigi musklite ja ajude jõudu... Ühinegem!

Noorte tööst teistes Võru-Valgamaa ÜENÜ osakondades

ÜENÜ Sadrametsa osakond välja andes oma noorsooajakirja „Kraavitajat“ püüab muu hulgas kajastada ka kõigi Lõuna-Eestis asuvate ÜENÜ osakondade elu ja noorsoolaste mõtteid, et saavutada kontakti, mis seltskondlikus töös tähtis. Kuna L.-Eestis seni veel puudub noorsoolaste ajakiri, ja et tegelik ajakirja väljaandmine ühele ühingule, eriti algajale, üle jõu käia võiks, julgeb ÜENÜ Sadrametsa osak. loota, et teisedki Võru-Valga-Petserimaa ÜENÜ osakonnad ühineksid selles temaga, mille tõttu oleks võimalus ajakirja laiendada ja kindlustada.

Selles mõttes pöördusimegi kõigi Võru-Valga-Petserimaa osakondade poole sooviga, et nad saadaksid lühikese ülevaate oma korraldusist ja olukordadest. Toimetusetöö lõpuni aga pole suudetud rohkem ülevaateid saada kui kolm: Valga, Orava ja Kähri osakondadelt, millised siinjuures ära toome. Loodame teistelki osakondadelt edaspidi kaastööd.

TOIMETUS.

ÜENÜ Valga osakond

algas oma tegevuse 1924. a. nrsl. Ed. Riismann'i eestvõttel. Kutsuti ellu laulu-, näite-, kirjandus-, karskus- ja esperantoharu. Osakonna algustegevus edenes väga väiksel määral ja oli enamjaolt vaid paberil.

Kuni 1926. aastani tuli ulualust leida võõrais ruumes, kuni jõuti tüürida omaette ruume. Esimesel aastal oli osakonnal liikmeid 84, järgmisel aastal oli aga kasv väikene, kuna paljud ei täitnud ka oma liikmekohustusi. Ka tegevusharud teetsid passiivselt.

Tõus tegevuses tuleb 1925. a. lõpul: peod, järjekindlad lauluharjutused.

1926. a. omab Valga osak. linnas tähelpanuväärse seisukoha, toimides linnas kui maal pidusid ning näite- ja rahvatantsu-kursusi, kuhu oli tulnud ka maanoori. ÜENÜ Valga osak. on Valgas kujunenud aktiivsemaks seltsiks. Produktiivsemaiks osutuvad laulu- ja kirjandusharud, korraldades iga nädal harjutusi, referaatõhtuid. Muuseas saadi hästi toime kirjandusliku kohtuga juriidiliste jõudude osavõtul.

Seltskonna lugupidamatus kohal. seltside toimingule on põhjuseks, et peod siin jätavad tihti puudujäägi, mille tõttu tekkind osakonnale võlgu, mis mõjuvad lõhkuvalt.

Ed. Mutso

ÜENÜ Valga osak. esimees.

ÜENÜ Orava osakond

algas tegevuse k. a. algul 27 liikmega nrsl. O. Tint'i algatusel, kes on osak. „hingeks“ jäänud. Liikmete arv on tõusnud 54-ni. Tegevuses raskendavalt mõjub juhtivate jõudude ja ruumide puudus. Pääle selle ei anna hästi tunda noorsoolaste elamiskohtade kaugus.

Algustegevusele vaatamata on osak. toimind: peo, loenguõhtu, neli kirjandusõhtut valguspiltide selgitusel ja tervishoidliku sisulise loengu. Osak. võttis eelolnud kevadel osa kahe esitaja kaudu ka ÜENÜ Keskkogu koosolekust Tallinnas.

Suvine põllutööhooaeg ei lubanud palju seltskonnatöös ära teha, kuid selle asemel loodetakse talve tulekuga alata hoogsamat tegevust ja ka eeltöid järgmise suve tegevuskavaks.

Selleks hääd kordaminekut!

O. Tint,

ÜENÜ Orava osak. esimees

ÜENÜ Kähri osakond

algas tegevuse ka k. a. algusega nrsl. Jul. Nikopensius'e algatusel 42 liikmega. Praegu liikmeid 68. Osak. juures teotsevad järgmised tegevusharud: kirjandus-teadus-, laulu-, muusika-, sport- ja maleharu. Tegevusharud omavad juba oma kodukorrad. On korraldatud mitmeid referaat-õhtuid ja pidusid.

Tegevust takistab suurelt majanduslik kitsikus, ruumide puudus ja tegelaste vilumatus. Osakonnal on ees näitelava ehitamine, milleks oli liikmetevaheline korjandus. Kasutatakse kohaliku algkooli ruume.

Juhatus on seitsmeliikmeline. Liikmed enam-jaolt kohalikud noored ja õpilased, kes talvel tegevusest aktiivselt osa võtta ei saa.

Jul. Nikopensius,

ÜENÜ Kähri osak. esimees.

Hind 25 mrk.